

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень 2026 року

ЗМІСТ

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОBOB'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ.....	4
1.1. Оподаткування.....	4
1.1.1. Про правомірність нарахування пені за порушення граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності резиденту, до якого застосовані персональні санкції.....	4
1.1.2. Про відсутність об'єкта оподаткування ПДВ під час реорганізації шляхом виділу за наявності ділової мети та економічного ефекту	6
1.1.3. Про правомірність відмови податкового органу в реєстрації накладних після їх зупинення з підстав ризиковості платника попри подання платником пояснень і первинних документів.....	8
1.2. Валютне регулювання і валютний контроль.....	10
1.2.1. Про умови зарахування зустрічних однорідних вимог для припинення зобов'язань за імпортом зовнішньоекономічним контрактом та звільнення від пені за порушення граничних строків розрахунків	10
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ.....	11
2.1. Про процедуру врегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу.....	11
2.2. Про відсутність у виконавчих органів місцевого самоврядування повноважень щодо виготовлення облікової документації на об'єкти культурної спадщини	13
2.3. Про публікацію повідомлення про адміністративне провадження на офіційному вебсайті органу місцевого самоврядування в разі неможливості ідентифікації заінтересованих осіб.....	15
2.4. Про пріоритет охорони та використання територій Смарагдової мережі як земель природоохоронного призначення при реалізації державних проектів	17
III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	20
3.1. Про підставу для продовження договору на перевезення пасажирів на період дії воєнного стану.....	20

3.2. Про визначення суб'єкта, на якого поширюється поняття «замовник» у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі»	22
3.3. Про зарахування військовослужбовців у розпорядження у випадку, якщо відбулося розформування (реформування) військової частини або скорочення штатних посад.....	24
IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	26
4.1. Про неможливість касаційного оскарження судових рішень у справах про застосування санкції щодо стягнення активів у дохід держави.....	26
4.2. Про відсутність підстав для зупинення провадження в адміністративній справі до набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні.....	28
4.3. Про момент, з якого починається обрахунок строку звернення до суду у справах про виплату всіх сум, що належать військовослужбовцю при звільненні.....	30
4.4. Про перевірку права особи, яка не брала участі у справі, на апеляційне оскарження	31
4.5. Про немайновий характер позовної вимоги щодо зобов'язання суб'єкта владних повноважень прийняти рішення про призначення одноразової грошової допомоги.....	33

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1. Оподаткування

1.1.1. Про правомірність нарахування пені за порушення граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності резиденту, до якого застосовані персональні санкції

Пеня за порушення резидентом граничних строків розрахунків за імпорнтними операціями підлягає нарахуванню відповідно до статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції» незалежно від застосування до такого резидента персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), оскільки сам факт застосування санкцій не є форс-мажорною обставиною, що зупиняє перебіг строків розрахунків та нарахування пені. Відсутність належного підтвердження форс-мажорних обставин у встановленому законом порядку, зокрема сертифіката, виданого уповноваженим органом, а також невжиття платником заходів щодо захисту своїх прав і стягнення заборгованості з нерезидента виключають підстави для звільнення від відповідальності. Мораторій на нарахування штрафних санкцій і пені, визначений абзацом 11 пункту 52-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, не поширюється на пеню, нараховану за порушення вимог валютного законодавства

16 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Південна тютюнова компанія» на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 05 квітня 2023 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 06 червня 2023 року у справі № 420/17341/22 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Південна тютюнова компанія» до Головного управління ДПС в Одеській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник попередньо сплатив за товар згідно з імпорнтним зовнішньоекономічним контрактом з нерезидентом з Боснії і Герцеговини. У граничні строки, встановлені валютним законодавством, товар не було поставлено, а сплачені грошові кошти не було повернуто. У період дії контракту до платника було застосовано персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), які встановлювали, зокрема, блокування активів, припинення торговельних операцій та зупинення виконання фінансово-економічних зобов'язань.

За результатами документальної позапланової перевірки податковий орган установив порушення платником граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності та нарахував пеню відповідно до статті 13 Закону України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII «Про валюту і валютні операції» (далі – Закон № 2473-VIII) у розмірі 0,3 % за кожен день прострочення. За наслідками адміністративного оскарження суму пені було уточнено та збільшено.

Платник не заперечував факту порушення строків розрахунків, проте вважав нарахування пені протиправним, оскільки застосування персональних санкцій є форс-мажорною обставиною, яка унеможлиблює виконання контракту та зупиняє нарахування пені. На переконання платника, пеня за порушення строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності є різновидом пені в розумінні Податкового кодексу України, а тому її нарахування в період дії карантинного мораторію суперечить пункту 52-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову, визнавши правомірним нарахування пені. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що застосування санкцій саме по собі не звільняє резидента від обов'язку дотримання вимог валютного законодавства та не зупиняє автоматично нарахування пені без належного документального підтвердження наявності форс-мажорних обставин, зокрема сертифіката Торгово-промислової палати України. Суди також зазначили, що оскаржувана пеня має спеціальну правову природу і не підпадає під дію мораторію, встановленого Податковим кодексом України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Персональні санкції, застосовані до резидента, обмежують власне розпорядження активами, але не є форс-мажорними обставинами для контрагента (нерезидента) і не зупиняють перебіг граничних строків розрахунків чи нарахування пені згідно з частиною шостою статті 13 Закону № 2473-VIII. Тому відсутність звернення платника до суду для стягнення заборгованості з нерезидента або до Торгово-промислової палати для засвідчення форс-мажору виключає підстави для звільнення від відповідальності.

Мораторій на нарахування штрафних санкцій і пені під час карантину COVID-19, визначений абзацом 11 пункту 52-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України, не поширюється на пеню за порушення валютного законодавства, оскільки порядок її нарахування врегульований спеціальними нормами Закону № 2473-VIII. Така пеня підлягає нарахуванню на загальних підставах. Отже, зупинення нарахування пені можливе лише в разі наявності сертифіката про форс-мажорні обставини, виданого уповноваженим органом (Торгово-промисловою палатою України або регіональною торгово-промисловою палатою).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 січня 2026 року у справі № 420/17341/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133364628>

1.1.2. Про відсутність об'єкта оподаткування ПДВ під час реорганізації шляхом виділу за наявності ділової мети та економічного ефекту

Операції з передачі майна за розподільчим балансом під час реорганізації шляхом виділу не є постачанням товарів у тлумаченні Податкового кодексу України та не підлягають оподаткуванню ПДВ, якщо реорганізація має розумну економічну причину (ділову мету), спрямовану на отримання економічного ефекту (покращення ліквідності, платоспроможності, фінансових показників). Обов'язок доказування відсутності ділової мети та використання активів поза господарською діяльністю покладено на контрольний орган. Формальні ознаки (неподання звітності новоствореним підприємством, зміна власника тощо) самі по собі не спростовують реальність реорганізації без належних доказів фіктивності

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Запорізькій області на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 07 квітня 2025 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 17 вересня 2025 року у справі № 280/10715/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Восток автомир» до Головного управління ДПС у Запорізькій області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами перевірки контрольний орган збільшив платникові грошове зобов'язання з ПДВ, зменшив від'ємне значення та наклав штрафи, вважаючи, що передача новоствореному суб'єкту під час реорганізації шляхом виділу є постачанням товарів, використаних поза господарською діяльністю. Платник стверджував, що операції з передання майна під час реорганізації юридичних осіб (виділення) не є об'єктом оподаткування ПДВ відповідно до підпункту 196.1.7 пункту 196.1 статті 196 Податкового кодексу України, зазначав про наявність ділової мети – покращення ліквідності та платоспроможності шляхом виділу неліквідних активів та заборгованості.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, повністю задовольнив позов, скасувавши податкові повідомлення-рішення. Суди першої та апеляційної інстанцій вказали, що реорганізація шляхом виділу мала реальну ділову мету – покращення ліквідності та платоспроможності платника, підтверджену судово-економічною експертизою, а передані активи не є об'єктом оподаткування ПДВ у межах цієї операції. Незадовільна господарська діяльність нового товариства не впливає на результати перевірки платника.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Реорганізація шляхом виділу полягає в перерозподілі за розподільчим балансом активів і зобов'язань, на базі яких створюється нова юридична особа, що не є цивільно-правовим договором і не стосується передання права власності на передане майно як постачання товарів. Операції з передання за розподільчим балансом товарно-матеріальних цінностей, основних фондів, дебіторської та кредиторської заборгованості, в разі утворення нового підприємства шляхом виділу, не є об'єктом оподаткування ПДВ (підпункт 196.1.7 пункту 196.1 статті 196 Податкового кодексу України) і не є постачанням товарів у контексті податкового законодавства.

Нарахування податкових зобов'язань згідно з підпунктом «г» пункту 198.5 статті 198 Податкового кодексу України можливе лише в разі доведеного факту використання товарів / послуг / необоротних активів поза межами господарської діяльності платника. Ключовим питанням є встановлення неоподатковуваного / негосподарського використання, а не формальні ознаки (неподання звітності новоствореним підприємством, зміна власника тощо).

Розумна економічна причина (ділова мета) визначає спрямованість операції на отримання позитивного економічного ефекту – приросту або збереження активів (їхньої вартості) чи створення умов для цього в майбутньому. Економічний ефект не обов'язково настає негайно. Операція може бути збитковою в разі наявності об'єктивних причин. Відсутність ділової мети виключає визнання операції господарською, але обов'язок її доказування покладено на контрольний орган.

Формальні ознаки (відсутність звітності, основних засобів, штату у новоствореного суб'єкта) самі по собі не є безумовними підставами для висновку про фіктивність реорганізації чи відсутність ділової мети без належних доказів. Якщо податковий орган вважає реорганізацію фіктивною, він має право звернутися до суду з позовом про визнання виділу недійсним (підпункт 20.1.30 пункту 20.1 статті 20 Податкового кодексу України).

Правильність нарахування податків не може ґрунтуватися лише на даних інформаційних баз контрольного органу без урахування первинних документів. У разі покликання на таку інформацію орган зобов'язаний надати докази щодо факту порушення (податкові повідомлення-рішення чи судові рішення, що набрали законної сили).

У випадку відсутності доведених порушень, передання майна під час реорганізації шляхом виділу, в разі наявності ділової мети та економічного ефекту (покращення ліквідності, платоспроможності, фінансових показників), не зумовлює податкових наслідків, визначених статтею 198 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 280/10715/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133539407>

1.1.3. Про правомірність відмови податкового органу в реєстрації накладних після їх зупинення з підстав ризиковості платника попри подання платником пояснень і первинних документів

Загальними вимогами, які висуваються до актів індивідуальної дії є його обґрунтованість та вмотивованість, тобто наведення податковим органом конкретних підстав його прийняття (фактичних і юридичних), а також переконливих і зрозумілих мотивів його прийняття. Квитанція про зупинення реєстрації податкових накладних повинна містити перелік документів, які потрібно було подати для ухвалення рішення про її реєстрацію

29 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім АВ» на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 20 травня 2025 року у справі № 160/29956/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім АВ» до Східного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків, Державної податкової служби України про визнання протиправними та скасування рішень, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У квитанціях про зупинення реєстрації накладних податковий орган узагальнено сформулював вимогу про необхідність надання пояснень та копій документів щодо підтвердження інформації, зазначеної в податкових накладних. Платник надіслав повідомлення щодо цих накладних про подання документів про підтвердження реальності та правомірності операцій та документи, яких, на його переконання, достатньо для реєстрації накладних (договори поставки, видаткові накладні, банківські документи, товарно-транспортні накладні). Водночас за результатами розгляду пояснень контрольний орган ухвалив рішення про відмову в реєстрації накладних. Підставою для відмови було вказано ненадання платником копій документів, а саме: надання копій документів, оформлених із порушенням законодавства. В графі «Додаткова інформація» було зазначено: «В товарно-транспортних накладних на адресу контрагента-покупця не заповнено всі графи та реквізити. У видаткових накладних від контрагента-постачальника не заповнено всі реквізити».

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням від 21 січня 2025 року задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку про обґрунтованість і доведеність позовних вимог, оскільки в податкового органу не було достатніх правових підстав для відмови в реєстрації поданих накладних (у квитанціях про зупинення реєстрації накладних не було вказано конкретний

перелік документів, який платник податків зобов'язаний надати для ухвалення обґрунтованого рішення щодо реєстрації накладних).

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове, яким відмовив у задоволенні адміністративного позову. Суд апеляційної інстанції зазначив, що в контрольного органу були наявні законні підстави для ухвалення рішення про зупинення реєстрації накладних та оскаржуваних у цій справі рішень про відмову реєстрації накладних.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржуване судові рішення та залишивши чинним рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Загальними вимогами, які висуваються до актів індивідуальної дії (як акта правозастосування) є його обґрунтованість та вмотивованість, тобто наведення податковим органом конкретних підстав (фактичних і юридичних), а також переконливих і зрозумілих мотивів його прийняття.

Формальне зазначення у квитанції пропозиції «надання пояснень та копій документів щодо підтвердження інформації, зазначеної в податковій накладній / розрахунку коригування для розгляду питання ухвалення рішення про реєстрацію / відмову в реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування» є лише дублюванням норми підпункту 3 пункту 11 Порядку зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 року № 1165. Оскільки квитанція про зупинення реєстрації податкових накладних не містила переліку документів, які потрібно було подати для ухвалення рішення про їх реєстрацію, то умови наведеної пропозиції дають підстави платникові самостійно визначати перелік належних документів, що виключає покликання податкового органу на їхню недостатність чи неповноту, а також спростовує доводи про недостатність документів, поданих для підтвердження реальності проведених операцій. З огляду на неконкретність вимоги про надання документів, рішення про відмову в реєстрації податкової накладної не відповідає критерію обґрунтованості.

Невиконання податковим органом законодавчо встановлених вимог щодо змісту, форми, обґрунтованості та вмотивованості акта індивідуальної дії призводить до його протиправності. Отже, оскаржувані рішення в контексті взаємозв'язку підстави для їх ухвалення з поведінкою платника та змістом наданих документів та пояснень, а також в контексті їхньої узгодженості між собою не можна вважати вмотивованими та, як наслідок, правомірними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2026 року у справі № 160/29956/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682072>

1.2. Валютне регулювання і валютний контроль

1.2.1. Про умови зарахування зустрічних однорідних вимог для припинення зобов'язань за імпортом зовнішньоекономічним контрактом та звільнення від пені за порушення граничних строків розрахунків

Зарахування зустрічних вимог не є безумовною підставою для звільнення резидента від відповідальності за порушення граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Припинення зобов'язання за імпортом зовнішньоекономічним контрактом шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог допускається лише за сукупності таких умов: вимоги мають бути зустрічними (кредитор за одним зобов'язанням є боржником за іншим), однорідними за правовою природою та матеріальним змістом (зокрема передбачати виконання в одній валюті), а строк їх виконання має настати. Зміна характеру зобов'язання з поставки товару на грошове зобов'язання шляхом відступлення права вимоги та зарахування з іншим резидентом сама по собі не усуває підстав для нарахування пені, якщо зазначені умови не дотримано та не підтверджено фактичне виконання зобов'язання – надходження товару на митну територію України або повернення грошових коштів. Відсутність первинних документів, що підтверджують виконання контракту, та облік дебіторської заборгованості виключають підстави для звільнення від відповідальності згідно з частиною п'ятою статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції»

20 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Дніпровська башта» на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2025 року у справі № 320/8245/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Дніпровська башта» до Головного управління ДПС у Київській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами перевірки контрольний орган установив порушення граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності у зв'язку з ненадходженням на митну територію України товару за імпортом контрактом, укладеним з нерезидентом, після авансової оплати. У зв'язку з цим платнику було нараховано пеню. Однак платник стверджував, що зобов'язання було припинено зарахуванням зустрічних однорідних вимог (право вимоги до нерезидента було відступлено іншому резиденту за договором, а з останнім проведено залік за іншою угодою в рахунок заборгованості за договором генерального підяду).

Київський окружний адміністративний суд рішенням від 27 липня 2023 року задовольнив позов, дійшовши висновку про правомірність зарахування зустрічних вимог у межах граничного строку розрахунків.

Шостий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову, тому що зараховані вимоги не є однорідними і зустрічними, а платник не надав належних первинних бухгалтерських документів, які підтверджують припинення зобов'язання та виконання валютного законодавства.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Зарахування зустрічних однорідних вимог як спосіб припинення зобов'язання за зовнішньоекономічним контрактом та звільнення від пені можливе, якщо такі вимоги є зустрічними (одночасна участь сторін у двох зобов'язаннях як кредитора і боржника), однорідними (однакова правова природа та зміст, зокрема валюта) і такими, строк виконання яких настав. Зокрема, не дотримано критерію зустрічності, якщо нерезидент та резидент (новий кредитор) не перебували у взаємних зобов'язаннях між собою. Однорідність зобов'язань, які є предметом зарахування, виключає їх виконання у різних валютах (гривня та євро).

Зміна боржника чи природи зобов'язання (з поставки товару на грошове зобов'язання) шляхом відступлення права вимоги не відповідає цим умовам, якщо не забезпечено фактичне надходження товару або валютної виручки. Укладення договору про відступлення права вимоги та угоди про взаємозалік фактично змінює характер первісного зобов'язання з товарного на грошове, що не відповідає природі імпортової операції.

Відсутність первинних документів, що підтверджують виконання контракту, та облік дебіторської заборгованості вказують на невиконання імпортової операції. Наявність у бухгалтерському обліку платника дебіторської заборгованості за контрактом також спростовує доводи про здійснення правомірного зарахування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2026 року у справі № 320/8245/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133439040>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про процедуру врегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу

Включення підприємства (суб'єкта ринку природного газу) до реєстру підприємств, які беруть участь у визначеній Законом України від 14 липня 2021 року № 1639-IX «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової

стабільності на ринку природного газу» процедурі врегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу, не значить, що таке підприємство може не дотримуватись визначених договором транспортування природного газу строків та умов розрахунків за надані послуги і що уся його заборгованість підлягає врегулюванню за передбаченою цим Законом процедурою. Врегулюванню за цим Законом підлягають лише суми заборгованості перед особами, що здійснювали функції оператора газотранспортної системи і лише по 28 лютого 2022 року включно

12 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг на рішення Хмельницького окружного адміністративного суду від 05 червня 2025 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 22 липня 2025 року у справі № 560/16428/24 за позовом Акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи «Хмельницькгаз» до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) про визнання протиправною та скасування постанови та розпорядження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результати проведеної перевірки Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг встановлено порушення АТ «Оператор газорозподільної системи «Хмельницькгаз» підпункту 27 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, затверджених постановою НКРЕКП від 16 лютого 2017 року № 201 (далі – Ліцензійні умови) у частині здійснення розрахунків із оператором газотранспортної системи за надані послуги у строки та на умовах, визначених договором транспортування природного газу. На АТ «Хмельницькгаз» накладено штраф за порушення вимог законодавства та Ліцензійних умов, а також розпорядження про усунення виявлених порушень. АТ «Хмельницькгаз» звернувся до суду та вказував, що порушень вимог законодавства та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу не допускав.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди вказали, що оскільки позивач включений до реєстру підприємств, які беруть участь у визначеній Законом України від 14 липня 2021 року № 1639-IX «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу» (далі – Закон № 1639-IX) процедурі врегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу, то його заборгованість погашається у порядку, встановленому цим Законом за рахунок видатків державного бюджету.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині задоволення позовних вимог, та ухвалив в цій частині нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

Законом № 1639-IX визначено виключний перелік видів заборгованості, які можуть бути врегульовані за передбаченою цим Законом процедурою.

Включення підприємства до реєстру підприємств, які беруть участь у визначеній Законом № 1639-IX процедурі врегулювання заборгованості суб'єктів ринку природного газу, не значить, що таке підприємство може не дотримуватись визначених договором транспортування природного газу строків та умов розрахунків за надані послуги і що уся його заборгованість підлягає врегулюванню за передбаченою цим Законом процедурою.

За змістом статей 1 та 2 Закону № 1639-IX врегулюванню за цим Законом підлягають лише суми заборгованості перед особами, що здійснювали функції оператора газотранспортної системи і лише по 28 лютого 2022 року включно.

Оскільки спірна заборгованість виникла у позивача перед ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» у 2023 році, то положення Закону № 1639-IX на неї не поширюються.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 січня 2026 року у справі № 560/16428/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133262457>

2.2. Про відсутність у виконавчих органів місцевого самоврядування повноважень щодо виготовлення облікової документації на об'єкти культурної спадщини

До повноважень виконавчого органу сільської, селищної, міської ради віднесено саме подання пропозицій до органу охорони культурної спадщини вищого рівня про занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а не виготовлення облікової документації на відповідний об'єкт культурної спадщини, що віднесено до повноважень іншого уповноваженого органу

15 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу заступника керівника Волинської обласної прокуратури на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 03 липня 2023 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 29 березня 2024 року у справі № 140/7808/23 за позовом керівника Камінь-Каширської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Департаменту культури, молоді та спорту Волинської обласної військової (державної) адміністрації

до відділу культури та туризму Маневицької селищної ради Камінь-Каширського району, третя особа, на стороні позивача Камінь-Каширська районна військова адміністрація, про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що прокуратурою в ході здійснення представницьких повноважень вивчено стан дотримання законодавства у сфері охорони культурної спадщини на території Маневицької селищної ради Камінь-Каширського району. За результатами опрацювання матеріалів щодо наявності підстав для представництва інтересів держави в суді виявлено факт протиправної бездіяльності відділу культури і туризму Маневицької селищної ради, що полягає у невиконанні облікової документації на об'єкт культурної спадщини місцевого значення – Поселення XII-XIII, яке розташоване за 1,5 км на північ від села Комарово та неподанні до органу охорони культурної спадщини вищого рівня пропозиції про занесення вказаного об'єкта культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Вказана бездіяльність є загрозою для самовільного використання земель історико-культурного призначення, руйнування пам'ятки археології, а також знищення історичної спадщини громади Маневицької селищної ради.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено. Суди дійшли висновку, що відділ культури і туризму Маневицької селищної ради не є належним відповідачем у правовідносинах, що склалися, оскільки не наділений повноваженнями зі складання облікової документації на пам'ятку археології та такі повноваження йому не делегувалися. Водночас об'єкт культурної спадщини перебуває у державній власності, не обліковується на балансі селищної ради та розташований на земельній ділянці, що належить державі.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині відмови у задоволенні позовних вимог про визнання протиправною бездіяльності щодо невиконання вимог чинного законодавства України стосовно подання пропозицій до органу охорони культурної спадщини вищого рівня про занесення об'єкту культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а справу у цій частині вимог направив на новий розгляд до суду першої інстанції. В іншій частині рішення судів першої та апеляційної інстанцій залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Занесення об'єкта культурної спадщини місцевого значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України є комплексом заходів, що включає в себе, зокрема: подання пропозицій органу охорони культурної спадщини вищого рівня про занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, розроблення облікової документації, експертизу останньої

та ухвалення відповідного рішення, за кожен з яких відповідає певний спеціально уповноважений орган охорони культурної спадщини.

Проаналізувавши приписи Закону України від 08 червня 2000 року № 1805-III «Про охорону культурної спадщини» та Закону України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що до повноважень виконавчого органу сільської, селищної, міської ради віднесено саме подання пропозицій до органу охорони культурної спадщини вищого рівня про занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а не виготовлення облікової документації на відповідний об'єкт культурної спадщини, що віднесено до повноважень іншого уповноваженого органа.

Отже, позиція судів попередніх інстанцій про відсутність у відповідача повноважень щодо подання пропозицій про занесення об'єкта культурної спадщини місцевого значення – Поселення XII–XIII століття, розташованого за 1,5 км на північ від села Комарово, – до Державного реєстру нерухомих пам'яток України є помилковою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2026 року у справі №140/7808/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133336439>

2.3. Про публікацію повідомлення про адміністративне провадження на офіційному вебсайті органу місцевого самоврядування в разі неможливості ідентифікації заінтересованих осіб

Адміністративний орган не може бути зобов'язаний встановлювати особу, яка вчинила правопорушення, якщо така особа свідомо уникає ідентифікації шляхом ненадання відповідних документів або неоформлення передбачених законом дозвільних документів. У такому випадку публікація повідомлення про адміністративне провадження на офіційному вебсайті органу місцевого самоврядування є єдиним доступним та законним способом повідомлення невизначеного кола осіб, які потенційно можуть бути заінтересованими у справі

21 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Виконавчого комітету Запорізької міської ради на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 14 листопада 2024 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 11 вересня 2025 року у справі № 280/9029/24 за позовом Фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 до Виконавчого комітету Запорізької міської ради, третя особа: Товариство з обмеженою відповідальністю «Сімбіз» про скасування рішення про усунення порушень правил благоустрою шляхом демонтажу літнього майданчика.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, який здійснює підприємницьку діяльність у сфері діяльності ресторанів, стверджував, що рішення про усунення порушень правил благоустрою шляхом демонтажу літнього майданчика прийнято без попереднього повідомлення його про запланований демонтаж та з перевищенням повноважень, оскільки, на його думку, демонтаж тимчасових споруд має здійснюватися виключно за рішенням суду. Відповідач вказував, що рішенням лише запропоновано підприємцю добровільно усунути наслідки порушення Типових правил благоустрою, а примусове виконання передбачено лише у разі невиконання таких вимог. Підставою для прийняття рішення була відсутність у позивача діючого паспорта прив'язки тимчасової споруди та договору на право користування місцями для розташування тимчасових споруд.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди виходили з того, що оскаржуване рішення виконавчого комітету Запорізької міської ради містить вимоги до власника конкретного об'єкта благоустрою. З метою повідомлення наміру здійснити демонтаж тимчасової споруди відповідач опублікував таке рішення на офіційному вебсайті Запорізької міської ради, проте не дотримався положень статті 49 Закону України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX «Про адміністративну процедуру» (далі - Закон № 2073-IX) щодо повідомлення про адміністративну процедуру заінтересованих осіб, оскільки літній майданчик був прибудований до приміщення, яке орендується позивачем та належить на праві приватної власності третій особі. Отже, за висновком судів першої та апеляційної інстанцій, оскаржуване рішення було прийнято без врахування права позивача та третьої особи на участь у процесі його прийняття, а тому має бути скасоване.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що індивідуальний характер адміністративного акту не виключає здійснення адміністративного провадження у разі, якщо адресат та/або заінтересована особа невідомі. У такому випадку адміністративний орган здійснює повідомлення не адресно, а шляхом розміщення відповідної публікації на офіційному веб-сайті, та особа, право, свобода чи законний інтерес якої зачіпається справою, може клопотати про отримання статусу заінтересованої особи (частина третя статті 49 Закону № 2073-IX).

У справі, що розглядалась, відповідач вичерпав усі можливості для встановлення власника тимчасової споруди, звернувшись до компетентних органів (Департаменту архітектури та містобудування, Департаменту управління активами), які не змогли надати відповідну інформацію. Крім цього, позивач зайняв суперечливу позицію щодо належності літнього майданчика, оскаржуючи рішення

про його демонтаж як таке, що порушує його права, водночас не заявляючи ані про право власності на тимчасову споруду, ані про те, що саме він здійснив її встановлення. Така невизначеність унеможлиблювала для виконавчого комітету встановлення конкретної особи як адресата адміністративного акта до моменту прийняття оскаржуваного рішення.

Суд наголосив, що адміністративний орган не може бути зобов'язаний встановлювати особу, яка вчинила правопорушення, якщо така особа свідомо уникає ідентифікації шляхом ненадання відповідних документів або неформлення передбачених законом дозвільних документів.

За таких обставин публікація повідомлення про адміністративне провадження на офіційному вебсайті органу місцевого самоврядування є єдиним доступним та законним способом повідомлення невизначеного кола осіб, які потенційно можуть бути заінтересованими у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2026 року у справі № 280/9029/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133507454>

2.4. Про пріоритет охорони та використання територій Смарагдової мережі як земель природоохоронного призначення при реалізації державних проєктів

Території Смарагдової мережі, створені з метою забезпечення збереження природних оселищ, видів дикої флори та фауни відповідно до Бернської конвенції, за своїм правовим статусом в силу приписів статті 7 Закону України від 16 червня 1992 року № 2456-XII «Про природно-заповідний фонд України» та статті 46 Земельного Кодексу України належать до земель іншого природоохоронного призначення, на які поширюється спеціальний режим охорони та використання, у зв'язку з чим включення певної території до Смарагдової мережі обумовлює необхідність забезпечення збереження природних оселищ, видів дикої флори і фауни, які перебувають під загрозою зникнення та, відповідно, запровадження відповідних заходів екологічного контролю та обмежень у господарській діяльності.

Навіть у межах спеціальної процедури, визначеної для забезпечення реалізації проєкту Національного військового меморіального кладовища, закон (Земельний кодекс України) зберігає безумовний пріоритет охорони природно-заповідних територій та земель іншого природоохоронного призначення, що відповідає актам міжнародного права, які ратифіковані Україною, та конституційним принципам охорони довкілля та раціонального використання земельних ресурсів

29 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Державної установи «Національне військове меморіальне кладовище» та Київської обласної військової

адміністрації на рішення Київського окружного адміністративного суду від 13 березня 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05 серпня 2025 року у справі № 320/25649/24 за позовом Громадської організації «Мархалівка. Підтримка» до Київської обласної військової адміністрації, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – Державна установа «Національне військове меморіальне кладовище», про визнання протиправними та скасування пунктів розпорядження в частині вилучення та надання в постійне користування земельної ділянки зі зміною цільового призначення державній установі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

В обґрунтування позовних вимог громадська організація посилалась на те, що спірним в цій справі рішенням відповідач поза межами його компетенції та в порушення вимог Земельного кодексу України, Лісового кодексу України протиправно змінив цільове призначення земельної ділянки, що входить до території Смарагдової мережі і має особливе природоохоронне значення відповідно до Конвенції про охорону дикої фауни та флори і природних середовищ існування в Європі 1979 року (Бернська конвенція), до якої Україна приєдналася згідно із Законом України від 29 жовтня 1996 року № 436/96-ВР «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі». Позивач наголошував на тому, що зазначена земельна ділянка відносилась до об'єктів природно-заповідного фонду, проте її цільове призначення (код 09.01 - для ведення лісового господарства) було протиправно змінено на землі загального користування, відведені під місця поховання з правом вирубування дерев і чагарників та використання заготовленої деревини у визначеному законодавством порядку (код 07.09).

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що земельна ділянка, виділена під Меморіальне кладовище, розташована в межах територій Смарагдової мережі та належить до земель природоохоронного призначення, що, в свою чергу, унеможлиблювало зміну її цільового призначення з метою передачі земельної ділянки у постійне користування державній установі «Національне військове меморіальне кладовище».

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд проаналізувавши положення міжнародних угод, ратифікованих Україною, а також норми Закону України від 16 червня 1992 року № 2456-XII «Про природно-заповідний фонд України» (далі – Закон № 2456-XII) та Земельного Кодексу України, дійшов висновку про те, що території Смарагдової мережі, створені

з метою забезпечення збереження природних оселищ, видів дикої флори та фауни відповідно до Бернської конвенції, за своїм правовим статусом в силу приписів статті 7 Закону № 2456-XII та статті 46 Земельного Кодексу України належать до земель іншого природоохоронного призначення, на які поширюється спеціальний режим охорони та використання, у зв'язку з чим включення певної території до Смарагдової мережі обумовлює необхідність забезпечення збереження природних оселищ, видів дикої флори і фауни, які перебувають під загрозою зникнення та, відповідно, запровадження відповідних заходів екологічного контролю та обмежень у господарській діяльності.

Суд зазначив, що положеннями підпункту 22-1 пункту 27 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (в редакції Законом України від 08 грудня 2023 року № 3505-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення будівництва та експлуатації Національного військового меморіального кладовища змінами») встановлено спеціальну, спрощену процедуру передачі у постійне користування та зміни цільового призначення земельних ділянок державної чи комунальної власності для розміщення Національного військового меморіального кладовища.

Разом з тим, законодавець чітко визначив межі застосування цієї процедури, встановивши пряму заборону на зміну цільового призначення земельних ділянок у порядку, передбаченому цим підпунктом, якщо такі ділянки належать, зокрема, до земель природно-заповідного фонду або іншого природоохоронного призначення і таке обмеження в повній мірі узгоджується з узятими Україною міжнародними зобов'язаннями за Бернською конвенцією та Угодою про асоціацію щодо забезпечення збереження природних середовищ існування і видів дикої флори та фауни, які перебувають під особливою охороною.

Таким чином, навіть у межах спеціальної процедури, визначеної для забезпечення реалізації проєкту Національного військового меморіального кладовища, закон (Земельний кодекс України) зберігає безумовний пріоритет охорони природно-заповідних територій та земель іншого природоохоронного призначення, що відповідає актам міжнародного права, які ратифіковані Україною, та конституційним принципам охорони довкілля та раціонального використання земельних ресурсів.

Верховний Суд, усвідомлюючи надзвичайну суспільну значущість створення Національного військового меморіального кладовища як місця гідного вшанування пам'яті військовослужбовців, захисників і захисниць України, які віддали своє життя за її незалежність і територіальну цілісність, підкреслив, що така мета не може бути досягнута шляхом порушення приписів міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та вимог національного законодавства, зокрема, щодо охорони земель природно-заповідного фонду та інших особливо цінних природоохоронних територій.

Отже, відповідач, ухвалюючи спірне розпорядження, не врахував спеціальний природоохоронний статус земельної ділянки, яка, по-перше, входить до територій Смарагдової мережі та, по-друге, відповідно до приписів статті 7 Закону № 2456-XII і статті 46 Земельного кодексу України, належить до земель іншого природоохоронного призначення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2026 року у справі № 320/25649/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682018>

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про підставу для продовження договору на перевезення пасажирів на період дії воєнного стану

Зміна органу, на який покладаються повноваження з організації пасажирських перевезень, не є підставою для автоматичної заміни сторони договору про організацію перевезень, укладеного до такої зміни. Для продовження строку дії такого договору на період воєнного стану відповідно до пункту 14-1 Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року № 176 та пункту 4-1 Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2008 року №1081, необхідною умовою є наявність згоди сторін договору у формі підписаної додаткової угоди. Принцип «мовчазної згоди» не застосовується до договірних відносин у сфері пасажирських перевезень (на автобусних маршрутах загального користування, які не виходять за межі території області)

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Малоого приватного підприємства «Транспортник» на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 11 червня 2024 року у справі № 380/17417/23 за позовом Малоого приватного підприємства «Транспортник» до Департаменту дорожнього господарства Львівської обласної державної адміністрації, Обласного конкурсного комітету ЛОДА, за участю третіх осіб – Дрогобицької районної державної адміністрації, Бориславської міської ради, ТзОВ «Сігма», ТзОВ «Транссіті» про визнання протиправними дій, скасування наказів, рішень конкурсної комісії та визнання недійсними укладених договорів про перевезення пасажирів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач в обґрунтування позову зазначав, що здійснював перевезення пасажирів на автобусних маршрутах на підставі договору укладеного з Дрогобицькою РДА чинного до 09 травня 2023 року. Вказаний договір, відповідно до пункту 14-1 Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року № 176, було автоматично продовжено на період дії воєнного стану. Таким чином відповідачі не мали правових підстав для проведення конкурсу на перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково: визнано протиправним оголошення конкурсу, скасовано наказ про визначення переможців та визнано недійсними укладені договори. Суд дійшов висновку, що в умовах воєнного стану договір укладений з позивачем вважається продовженим, оскільки позивач надіслав згоду, а інша сторона (РДА) не заперечила, що свідчить про дію принципу «мовчазної згоди».

Апеляційний суд скасував це рішення та ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив. Суд зазначив, що після змін у законодавстві з 02 жовтня 2021 року повноваження організатора перевезень перейшли від Дрогобицької районної державної адміністрації до Львівської обласної державної адміністрації як функціонального правонаступника. Отже, Дрогобицька районна державна адміністрація вже не могла бути стороною договору на дату надання позивачем згоди, оскільки не мала відповідних повноважень, а тому посилання суду першої інстанції на те, що строк дії вказаного договору був продовжений відповідно до принципу мовчазної згоди є безпідставним.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, постанову апеляційного суду змінив, виклавши її мотивувальну частину в новій редакції.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд наголосив, що пункт 2 розділу II «Перехідні положення» Закону України від 07 вересня 2021 року №1712-IX «Про внесення змін до статті 7 Закону України «Про автомобільний транспорт» щодо організації пасажирських перевезень передбачає дію раніше укладених договорів до закінчення строку їх дії.

Зміна суб'єкта забезпечення організації пасажирських перевезень на міжміських і приміських автобусних маршрутах загального користування внаслідок внесення змін до статті 7 Закону України від 05.04.2001 № 2344-III «Про автомобільний транспорт» не є підставою для автоматичної зміни сторони договору, у тому числі в порядку компетенційного правонаступництва. Зміна повноважного органу (в даному випадку з РДА на ОДА) не змінює сторін договору. Однак для продовження строку дії договору в період воєнного стану обов'язковою умовою є взаємна згода сторін у формі підписання додаткової угоди до основного договору про перевезення, якої в цьому випадку укладено не було.

Застосування принципу «мовчазної згоди» в контексті продовження строку дії договору є неправомірним, оскільки відповідні правовідносини не охоплюються Законом України від 06 вересня 2005 року № 2806-IV «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». Зміна договору можлива лише шляхом укладення додаткової угоди. Таким чином, у відповідачів були законні підстави оголошувати конкурс та укласти нові договори.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 380/17417/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133507677>

3.2. Про визначення суб'єкта, на якого поширюється поняття «замовник» у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі»

Обов'язковою умовою визначення юридичної особи як замовника є те, що відповідна юридична особа повинна забезпечувати потреби держави або територіальної громади, водночас така діяльність не має здійснюватися на промисловій чи комерційній основі. Саме ця умова є визначальною та має самостійне правове значення, оскільки відображає функціональне призначення суб'єкта та характер його діяльності. Якщо підприємство здійснює господарську діяльність на промисловій або комерційній основі, зокрема, діє з метою отримання прибутку, функціонує в умовах ринкової конкуренції та самостійно несе підприємницькі ризики, воно не може бути визнане замовником у розумінні Закону України від 25 грудня 2015 року №922-VIII «Про публічні закупівлі», навіть за наявності переважної державної (комунальної) участі в управлінні або статутному капіталі

29 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Східного офісу Держаудитслужби в Донецькій області на рішення Сумського окружного адміністративного суду від 06 травня 2024 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 04 грудня 2024 року у справі № 480/13690/23 за позовом Дочірнього підприємства «Сумський облавтодор» Відкритого акціонерного товариства «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України» до Управління Східного офісу Держаудитслужби в Донецькій області за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог, на стороні позивача - Товариства з обмеженою відповідальністю «Укрбудінвест-торг» про визнання протиправним та скасування висновку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Дочірнє підприємство «Сумський облавтодор» звернулося до суду з позовною заявою до Управління Східного офісу Держаудитслужби в Донецькій області у якій просило визнати протиправним та скасувати висновок про результати

моніторингу процедури закупівлі. Позивач не погодився з висновками відповідача в спірному висновку про наявності порушень, які полягають у здійсненні позивачем спрощеної закупівлі без проведення процедури закупівлі відкритті торги, та зазначив, що він не є замовником у розумінні Закону України від 25 грудня 2015 року №922-VIII «Про публічні закупівлі» (далі – Закон №922-VIII), а тому на нього не поширюється дія цього Закону. ДП «Сумський облавтодор» не отримує грошові кошти з бюджетів будь-яких рівнів, державних фондів чи фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та діє на комерційній основі з метою отримання прибутку, що встановлено з його статутних документів, а тому позивач не є замовником відповідно до вимог Закону №922-VIII.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою апеляційної інстанції, позов задовольнив. Суди вказали, що першочергове значення для визначення суб'єкта, на якого поширюється поняття «замовник» у розумінні Закону №922-VIII, має наявність чи відсутність в діяльності конкретної юридичної особи такої ознаки, як здійснення нею діяльності на промисловій чи комерційній основі. ДП «Сумський облавтодор» відповідає визначенню комерційного підприємства, наведеного у статті 74 Господарського кодексу України, та здійснює свою діяльність на комерційній основі, а положення норм статті 75 Господарського кодексу України знаходять своє відображення у Статуті позивача.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Обов'язковою передумовою для визначення юридичної особи як замовника є те, що така юридична особа забезпечує потреби держави або територіальної громади, і водночас така діяльність не має здійснюватися на промисловій чи комерційній основі.

Якщо підприємство здійснює господарську діяльність на промисловій або комерційній основі, зокрема, діє з метою отримання прибутку, функціонує в умовах ринкової конкуренції та самостійно несе підприємницькі ризики, воно не може бути визнане замовником у розумінні Закону №922-VIII, навіть за наявності переважної державної (комунальної) участі в управлінні або статутному капіталі.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ДП «Сумський облавтодор» здійснює господарську діяльність на комерційній основі, зокрема діє з метою отримання прибутку, функціонує в умовах ринкової конкуренції, самостійно несе економічні ризики та не виконує публічних функцій держави.

Такий підхід узгоджується з правовою позицією, викладеною у постанові Верховного Суду від 31 березня 2021 року у справі № 260/1666/19, згідно з якою діяльність юридичної особи вважається комерційною, якщо вона здійснюється

в умовах конкурентного ринку, де попит, пропозиція та ціна визначають умови реалізації продукції або послуг, без державного регулювання цін і компенсації витрат.

Враховуючи наведене, Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що на ДП «Сумський облавтодор» дія Закону №922-VIII не поширюється, а висновок Управління Держаудитслужби за результатами моніторингу закупівлі є протиправним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2026 року у справі № 480/13690/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682006>

3.3. Про зарахування військовослужбовців у розпорядження у випадку, якщо відбулося розформування (реформування) військової частини або скорочення штатних посад

Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженим Указом Президента України від 10 грудня 2008 року №1153/2008 чітко врегульовано порядок зарахування військовослужбовців наказами по особовому складу в розпорядження посадових осіб, які мають право призначення на посади, для вирішення питання щодо дальшого їх службового використання у випадку якщо відбулося розформування (реформування) військової частини або скорочення штатних посад, якщо до кінця встановленого строку проведення цих заходів не вирішено питання щодо дальшого службового використання вивільнених військовослужбовців. Зміна організаційно-штатної структури, зокрема, якщо такі обставини викликані переведенням військових формувань на штати воєнного часу, є підставою для зарахування військовослужбовців наказами по особовому складу в розпорядження посадових осіб, які мають право призначення на посади, для вирішення питання щодо подальшого їх службового використання

29 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа на рішення Київського окружного адміністративного суду від 08 вересня 2023 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 06 березня 2024 року від 06 березня 2024 року у справі № 640/21999/22 за позовом Особа до Генерального штабу Збройних Сил України про визнання протиправними та скасування наказів щодо увільнення з посади та зарахування у розпорядження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом до Генерального штабу Збройних Сил України у якому просив визнати протиправними та скасувати накази в частині увільнення його від займаної посади головного спеціаліста відділу представництва

в юрисдикційних органах та договірної роботи Управління правового забезпечення Генштабу ЗСУ та зарахування в розпорядження начальника Генштабу ЗСУ. Позивач вказував, що його увільнення з посади головного спеціаліста Управління правового забезпечення Генштабу ЗСУ та зарахування у розпорядження відбулося за наявності вакантної рівнозначної посади в Центральному юридичному управлінні, яку йому не запропонували. Відповідач вазував на правомірності прийнятих рішень з урахуванням особливого періоду (воєнного стану), реорганізації Управління правового забезпечення та відсутності в позивача кваліфікацій для зайняття посади в новій структурі.

Рішенням Київського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено. Суди вказали про неможливість призначення позивача після увільнення на рівнозначну посаду. У зв'язку із введенням воєнного стану, який є особливим періодом, вимоги до воєнних посад, передбачені воєнними штатами, є завищеними порівняно зі штатами мирного часу. Згідно з новою організаційно-штатною структурою Центрального юридичного управління посада головного спеціаліста Центрального юридичного управління передбачала наявність у особи оперативно-тактичного рівня, проте у позивача при наявності тактичного рівня освіти, відсутній оперативний.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд проаналізував норми Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента України від 10 грудня 2008 року №1153/2008, звернув увагу, що цим нормативно-правовим актом чітко врегульовано порядок зарахування військовослужбовців наказами по особовому складу в розпорядження посадових осіб, які мають право призначення на посади, для вирішення питання щодо дальшого їх службового використання у випадку якщо відбулося розформування (реформування) військової частини або скорочення штатних посад, якщо до кінця встановленого строку проведення цих заходів не вирішено питання щодо дальшого службового використання вивільнених військовослужбовців.

На виконання вимог директиви Головнокомандувача Збройних Сил України від 14 червня 2022 року «Про проведення додаткових організаційних заходів у Збройних Силах України в 2022 році» Управління правового забезпечення Генерального штабу Збройних Сил України (де працював позивач) було переформовано в Центральне юридичне управління Генерального штабу Збройних Сил України, у зв'язку з чим Управління правового забезпечення перестало існувати та було розформоване.

Зміна організаційно-штатної структури, зокрема, якщо такі обставини викликані переведенням військових формувань на штати воєнного часу, є підставою для зарахування військовослужбовців наказами по особовому складу в розпорядження посадових осіб, які мають право призначення на посади, для вирішення питання щодо подальшого їх службового використання.

Крім того, за новою організаційно-штатною структурою Центрального юридичного управління посада, яку міг би обіймати позивач, передбачала наявність у нього оперативно-тактичного рівня підготовки, якого він не мав. Таким чином, була відсутня можливість його призначення на рівнозначну посаду, що свідчить про правомірність його зарахування в розпорядження відповідно до пункту 118 Положення.

Правові висновки, на які посилався скаржник, сформовані у справах, у яких правовідносини виникли до введення воєнного стану, і тому не є релевантними до спірних правовідносин. Також, у спірних правовідносинах йдеться не про звільнення позивача зі служби, а про тимчасове зарахування в розпорядження, що не змінює істотних умов проходження служби.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2026 року у справі № 640/21999/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682099>

IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

4.1. Про неможливість касаційного оскарження судових рішень у справах про застосування санкції щодо стягнення активів у дохід держави

Не підлягають касаційному оскарженню судові рішення Вищого антикорупційного суду (рішення та ухвали), ухвалені (постановлені) у справах про застосування санкції щодо стягнення активів у дохід держави відповідно до підпунктів 1-1 частини першої статті 4 Закону України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII «Про санкції», особливості розгляду яких визначені статтею 283-1 КАС України, а також ухвали та постанови Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду у цих справах

20 січня 2026 року Верховний Суд у складі суддів об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства юстиції України на ухвалу Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 16 травня 2024 року у справі № 991/8725/23 за позовом Міністерства юстиції України до особи, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору, на стороні відповідача, про застосування санкції.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Міністерство юстиції України звернулося до суду з позовом до особи про застосування санкції щодо стягнення активів у дохід держави на підставі пункту 1-1 частини першої статті 4 Закону України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII «Про санкції» (далі – Закон № 1644-VII). Під час розгляду справи Міністерство юстиції України звернулося до Вищого антикорупційного суду із заявою про забезпечення позову, яку суд задовольнив частково. Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду це рішення скасувала та закрила апеляційне провадження у справі. Позивач звернувся до Верховного Суду із касаційною скаргою.

Верховний Суд закрити касаційне провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

Об'єднана палата вирішувала питання щодо можливості оскарження в касаційному порядку ухвал Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду як суду апеляційної інстанції у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону № 1644-VII, особливості провадження в яких урегульовано статтею 283-1 КАС України.

Верховний Суд вказав, що Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції саме судові рішення, тобто як рішення, якими закінчується судовий розгляд по суті спору, так і ухвали Вищого антикорупційного суду, постановлені за результатом вирішення процедурних питань, пов'язаних з рухом справи в суді першої інстанції, клопотань та заяв осіб, які беруть участь у справі, інших процедурних питань.

Положення абзаців 9–13 частини восьмої статті 283-1 КАС України визначають повноваження Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду за результатом розгляду апеляційних скарг на всі судові рішення, ухвалені Вищим антикорупційним судом, тобто як на рішення, так і на ухвали цього суду.

Щодо права на касаційне оскарження судових рішень у справах означеної категорії, то необхідно враховувати особливості провадження у справах про застосування санкцій, які визначені статтею 283-1 КАС України.

Заборона на касаційне оскарження постанови Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду, яку містить абзац 13 частини восьмої статті 283-1 КАС України, указує на неможливість касаційного оскарження як рішень Вищого антикорупційного суду, ухвалених цим судом як судом першої інстанції по суті спору, так і ухвал цього ж суду, постановлених із процедурних питань і переглянутих Апеляційною палатою Вищого антикорупційного суду в апеляційному порядку у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону № 1644-VII.

Враховуючи, що норми частини восьмої статті 283-1 КАС України є спеціальними у цій категорії справ і врегульовують порядок оскарження судових рішень Вищого антикорупційного суду в апеляційному та касаційному порядку, то у зв'язку з цим застосування загальних норм глав 1, 2 розділу III цього кодексу щодо перегляду судових рішень (апеляційне і касаційне провадження) є безпідставним.

Також об'єднана палата виснувала, що частину третю статті 272 КАС України потрібно застосовувати як таку, за правилами якої всі судові рішення (як ухвали, так і постанови) Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду як суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду справ, визначених статтею 283-1 цього Кодексу, набирають законної сили з моменту проголошення і не можуть бути оскаржені.

Детальніше з текстом ухвали Верховного Суду від 20 січня 2026 року у справі №991/8725/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133467614>

4.2. Про відсутність підстав для зупинення провадження в адміністративній справі до набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні

Нормами КАС України визначено, що предметом перевірки судами в адміністративних спорах є насамперед дотримання суб'єктом владних повноважень процедури прийняття адміністративного акту і вжиття, відповідно, правових наслідків у разі недотримання таких вимог. Вилучення зброї, в якості доказу, під час розслідування кримінальної справи жодним чином не впливає на вирішення такого спору, з огляду на те, що зазначена процесуальна дія регулюється нормами КПК України та перебуває поза межами правового регулювання КАС України, а вилучення об'єкта винагороди, як речового доказу, у кримінальному провадженні не впливає на перевірку законності рішень суб'єкта владних повноважень в адміністративному провадженні на предмет дотримання процедури їхнього прийняття. Ураховуючи те, що вилучення зброї, в якості доказу, у межах кримінальної справи, має автономний правовий режим, який не спростовує та не змінює обов'язку суду в адміністративному процесі встановити виключно наявність чи відсутність порушень процедурної складової (formalities) при прийнятті оскаржуваного адміністративного акту, то апеляційне провадження у цій справі зупиненню не підлягало.

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду від 21 серпня 2025 року у справі №160/20122/24 за позовом Особа_1 до Міністерства оборони України за участю третьої особи – Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області про визнання протиправним та скасування наказу в частині, якою скасовано наказ про нагородження позивача відзнакою «Вогнепальна зброя».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач оскаржив до суду наказ Міністерства оборони України, яким скасовано раніше виданий наказ про нагородження його відзнакою – 7,62 мм пістолетом з набоями. Аргументував, що така відзнака є формою заохочення, а її

позбавлення можливе виключно на підставі вироку суду, що набрав законної сили. Позивач вказував, що на момент прийняття спірного наказу ані підозри, ані обвинувального акту щодо нього не існувало, він не засуджений, а отже, рішення про скасування наказу є протиправним.

Суд першої інстанції позов задовольнив: визнав протиправним та скасував спірний наказ в частині скасування нагороди. Суд апеляційної інстанції провадження за апеляційною скаргою Міністерства оборони України зупинив до набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні, в межах якого було вилучено нагородну зброю як речовий доказ. Апеляційний суд обґрунтував це об'єктивною неможливістю розгляду справи без врахування результатів цього кримінального провадження.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував ухвалу суду апеляційної інстанції та направив справу до цього суду для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що зупинення провадження можливе лише у разі, якщо обставини, що з'ясовуються в іншій справі, мають вирішальне значення для розгляду справи, а самостійне встановлення таких обставин адміністративним судом неможливе.

Постановляючи ухвалу про зупинення провадження у справі, суд апеляційної інстанції виходив з того, що інформація про результати судового розгляду у межах кримінального провадження необхідна для розгляду цієї справи, оскільки у цьому кримінальному провадженні в якості доказу вилучено нагородну зброю та набой до неї, а прийнятий Міністерством оборони України наказ стосується права позивача на володіння цією зброєю.

Верховний Суд з такими висновками не погодився, та зазначив, що предметом перевірки судами в адміністративних спорах є насамперед дотримання суб'єктом владних повноважень процедури прийняття адміністративного акту і вжиття, відповідно, правових наслідків у разі недотримання таких вимог. Вилучення зброї, в якості доказу, під час розслідування кримінальної справи жодним чином не впливає на вирішення такого спору, з огляду на те, що зазначена процесуальна дія регулюється нормами КПК України та перебуває поза межами правового регулювання КАС України, а вилучення об'єкта винагороди, як речового доказу, у кримінальному провадженні не впливає на перевірку законності рішень суб'єкта владних повноважень в адміністративному провадженні на предмет дотримання процедури їхнього прийняття.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 160/20122/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133507482>

4.3. Про момент, з якого починається обрахунок строку звернення до суду у справах про виплату всіх сум, що належать військовослужбовцю при звільненні

Чинне законодавство не передбачає форми документа, що відображає фактичні суми нарахувань та виплат, а також способу його доведення військовослужбовцю. Такими документами можуть бути розрахункові листи, відомості про нараховане і виплачене грошове забезпечення, фінансові повідомлення або інші документи, які б розкривали зміст виплати грошового забезпечення (складові, їх розміри, утримання), які роботодавець зобов'язаний надати під час виплати грошового забезпечення та з яких працівник (військовослужбовець) може об'єктивно встановити розмір виплаченої йому суми, її складові та можливу неповноту виплат.

Саме з моменту ознайомлення з відповідним документом у військовослужбовця виникає реальна можливість і об'єктивна необхідність оцінити правильність здійснених нарахувань, виявити допущені порушення, що і буде усвідомленим сприйняттям особи наявності/відсутності порушеного права щодо належних виплат. Як норми національного законодавства, так і міжнародні стандарти покладають на роботодавця чіткий обов'язок забезпечити працівникові повну, своєчасну та зрозумілу інформацію про склад, розмір і підстави нарахування та виплати заробітної плати.

Як зазначалося, законодавство не встановлює форму інформування роботодавцем працівника про складові нарахованих і виплачених сум заробітної плати, а тому суд, при вирішенні питання дотримання строку звернення до суду, повинен, крім іншого, з'ясувати таку форму повідомлення, що буде відповідати дотриманню принципу офіційності в адміністративному судочинстві

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на ухвалу Одеського окружного адміністративного суду від 10 вересня 2024 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 02 грудня 2024 року у справі № 420/26951/24 за позовом Особа_1 до військової частини про визнання протиправною бездіяльності щодо ненарахування та невиплати грошової компенсації за невикористані дні відпустки та грошової допомоги для оздоровлення при звільненні.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтований тим, що під час звільнення позивача у відставку, у зв'язку з непридатністю до військової служби, та виключення зі списків особового складу військової частини, відповідачем не нараховано та не виплачено йому грошову компенсацію щорічної основної та додаткових відпусток за 2024 рік та грошової допомоги для оздоровлення за 2024 рік в розмірі місячного грошового забезпечення.

Суд першої інстанції залишив позов без розгляду, вказавши на пропуск тримісячного строку звернення до суду. Суд апеляційної інстанції залишив ухвалу суду першої інстанції без змін.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, скасував ухвалу суду апеляційної інстанції та направив справу до цього суду для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Чинне законодавство не передбачає форми документа, що відображає фактичні суми нарахувань та виплат, а також способу його доведення військовослужбовцю. Такими документами можуть бути розрахункові листи, відомості про нараховане і виплачене грошове забезпечення, фінансові повідомлення або інші документи, які б розкривали зміст виплати грошового забезпечення (складові, їх розміри, утримання), які роботодавець зобов'язаний надати під час виплати грошового забезпечення та з яких працівник (військовослужбовець) може об'єктивно встановити розмір виплаченої йому суми, її складові та можливу неповноту виплат. Саме з моменту ознайомлення з відповідним документом у військовослужбовця виникає реальна можливість і об'єктивна необхідність оцінити правильність здійснених нарахувань, виявити допущені порушення, що і буде усвідомленим сприйняттям особи наявності/відсутності порушеного права щодо належних виплат.

Суди попередніх інстанцій помилково вважали, що день звільнення позивача з військової служби є початком перебігу строку звернення до суду. Водночас у справі відсутні докази того, що позивач отримував повідомлення з інформацією нарахованих сум. Суди попередніх інстанцій не з'ясували належним чином фактичних обставин, зокрема дату одержання письмового повідомлення про нарахування, що є істотним порушенням процесуального закону. Це стало підставою для скасування ухвалених рішень і направлення справи для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 420/26951/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133507750>

4.4. Про перевірку права особи, яка не брала участі у справі, на апеляційне оскарження

Встановлення чи вирішувались оскаржуваним рішенням суду першої інстанції питання щодо прав, свобод, інтересів та (або) обов'язків особи, яка звернулась з апеляційною скаргою, що може мати своїм наслідком закриття апеляційного провадження, має відбуватися після відкриття апеляційного провадження та не може бути окремою підставою для відмови у відкритті апеляційного провадження

22 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа_1 на ухвалу Восьмого апеляційного адміністративного суду від 12 вересня 2024 року у справі № 380/7447/23 за позовом Особа_2 до Виконавчого комітету Львівської міської ради про визнання протиправними дій, рішення та його скасування.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У 2023 році позивач оскаржив до суду дії та рішення Виконавчого комітету Львівської міської ради щодо відмови у наданні містобудівних умов та обмежень на реконструкцію нежитлової будівлі у житлову одиницю. Суд першої інстанції позов задовольнив. Суд апеляційної інстанції скасував це рішення та ухвалив нове – про відмову в задоволенні позову. У 2024 році Особа_1 звернулася з апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції, посилаючись на те, що її, як дружину позивача, не було залучено до участі у справі в якості третьої особи, а спір у цій справі безпосередньо зачіпає її права як співвласника будівлі, що була предметом судового розгляду. Водночас апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 299 КАС України. Відмова мотивована тим, що рішення суду першої інстанції скасовано апеляційним судом, а отже таке рішення не несе будь-якого правового наслідку та відповідно, жодним чином не може впливати на права, свободи чи інтереси будь-яких осіб, в тому числі і на права, свободи чи інтереси Особа_1, що виключає можливість повторного перегляду цього рішення суду в апеляційному порядку.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував ухвалу суду апеляційної інстанції та направив справу до цього ж суду для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд звернув увагу на те, що встановлення чи вирішувались оскаржуваним рішенням суду першої інстанції питання щодо прав, свобод, інтересів та (або) обов'язків особи, яка звернулася з апеляційною скаргою, що може мати своїм наслідком закриття апеляційного провадження, має відбуватися після відкриття апеляційного провадження та не може бути окремою підставою для відмови у відкритті апеляційного провадження.

Саме під час апеляційного розгляду особа, яка не є учасником справи, повинна довести свій правовий зв'язок зі сторонами спору, зокрема, те, що у мотивувальній чи резолютивній частині судового рішення визначаються права та/або обов'язки цієї особи, а суд апеляційної інстанції встановити чи вирішувались оскаржуваним рішенням суду першої інстанції питання щодо прав, свобод, інтересів та (або) обов'язків особи, яка звернулася з апеляційною скаргою.

У випадку встановлення, що права заявника оскаржуваним судовим рішенням не порушені та питання про його права і обов'язки стосовно сторін у справі судом першої інстанції не вирішувалися, суд апеляційної інстанції має закрити апеляційне

провадження, оскільки в останньому випадку така особа не має права на апеляційне оскарження рішення суду.

За такого правового регулювання та встановлених обставин, суд апеляційної інстанції протиправно відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою Особа_1 на рішення суду першої інстанції з підстав, визначених пунктом 1 частини першої статті 299 КАС України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2026 року у справі № 380/7447/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133539414>

4.5. Про немайновий характер позовної вимоги щодо зобов'язання суб'єкта владних повноважень прийняти рішення про призначення одноразової грошової допомоги

Позовні вимоги про визнання протиправним, скасування рішення про відмову в призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги, а також зобов'язання суб'єкта владних повноважень (наприклад, Міністерства оборони України) прийняти рішення про нарахування та виплату такої допомоги є вимогою немайнового характеру

29 січня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства оборони України на ухвалу Восьмого апеляційного адміністративного суду від 22 вересня 2025 року у справі № 260/6923/24 за позовом Особа_1, Особа_2, Особа_3 до Міністерства оборони України, про визнання протиправними та скасування рішень, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачі звернулися до суду з вимогами визнати протиправними рішення Міністерства оборони України про відмову у призначенні одноразової грошової допомоги, визнати протиправними дії щодо затягування оформлення документів, зобов'язати Міноборони призначити допомогу та забезпечити виплату допомоги у розмірі 620 250 грн кожному.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково: визнав протиправними відмови у призначенні допомоги, зобов'язав Міноборони прийняти рішення про її призначення та забезпечити виплату, в іншій частині позову відмовив.

Міноборони подало апеляційну скаргу, сплативши судовий збір у розмірі 5153,28 грн. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що позов містить вимоги майнового характеру, у зв'язку з чим розмір судового збору за подання апеляційної скарги мав становити 14 886,00 грн, і залишив апеляційну скаргу без руху з наданням строку для доплати збору. Апелянт, не погоджуючись із таким розрахунком

та вважаючи вимоги немайновими, подав заяви про усунення недоліків без доплати судового збору. У зв'язку з тим, що в установлений судом строк вказаний недолік апеляційної скарги не був усунутий, суд апеляційної інстанції повернув відповідачу його апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував ухвалу суду апеляційної інстанції та направив справу до цього ж суду для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Залишаючи апеляційну скаргу відповідача без руху та визначаючи розмір судового збору, суд апеляційної інстанції виходив із ставки збору, що підлягала сплаті за подання позову майнового характеру, однак колегія суддів Верховного Суду визнала такий підхід необґрунтованим, оскільки позов містив як вимоги майнового характеру (щодо стягнення конкретних сум), так і немайнового характеру (щодо визнання протиправними дій і рішень та зобов'язання вчинити дії).

Визначаючи кількість позовних вимог немайнового характеру, що підлягають врахуванню для цілей обчислення судового збору, суд виходить не з формального переліку заявлених способів захисту, а з їх функціонального взаємозв'язку та предмета апеляційного оскарження. Суд зазначив, що у межах цієї справи апеляційна скарга подана щодо частини рішення суду першої інстанції, яка стосується саме немайнових вимог.

Позовні вимоги про визнання протиправним, скасування рішення про відмову в призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги, а також зобов'язання суб'єкта владних повноважень (в даному випадку Міністерства оборони України) прийняти рішення про нарахування та виплату такої допомоги є вимогою немайнового характеру.

Суд звернув увагу на те, що вимога про зобов'язання суб'єкта владних повноважень прийняти рішення про призначення одноразової грошової допомоги за своєю правовою природою є процедурною та спрямованою на відновлення порушеного порядку реалізації соціального права, а не на безпосереднє примусове стягнення грошових коштів. Наслідком задоволення такої вимоги є виникнення у суб'єкта владних повноважень обов'язку ухвалити індивідуальний адміністративний акт.

Такий висновок ґрунтується на тому, що предметом оскарження є правомірність акта індивідуальної дії, а не безпосереднє стягнення грошових коштів. Відповідно, судовий збір за подання такої заяви (та подальших скарг у справі) має розраховуватися за ставками, встановленими для позовних вимог немайнового характеру. Юридична природа такого спору полягає у захисті права на належне врядування та законність процедури, що виключає можливість визначення ціни позову в розумінні Кодексу адміністративного судочинства України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2026 року у справі № 260/6923/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133682012>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду Апарату Верховного Суду. Київ, 2026. – 34 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua